

یادگارهای تلخ روانی بمباران شیمیایی ۷ تیر

بختیار ملکاری*

■ «و با این همه، ما به این جهان نیامده‌ایم که به آسانی بمیریم؛ آن هم در سبیده‌دهمی که بوی لیمو می‌آید»

جنگ، همواره یک موضوع جدی و مختل‌کننده بهداشت عمومی جامعه و یک ضربه روان‌شناختی عمده است که خراج از تجربه طبیعی آسان بوده و برای هرکس به طور بالقوه تهدیدکننده است. از میان عوامل استرس‌زا، شاید هیچ کدام به این اندازه شدید و وسیع نباشد. طرف‌های درگیر در جنگ بنابر ماهیت‌های فکری، اخلاقی و فرهنگی، رفتارهای دشوار و سخت‌شان را داشته‌اند و سلاح‌های مختلفی را به کار می‌گرفته‌اند. هر طرف تلاش می‌کرده که بهترین و به عبارتی مہلک‌ترین و ضربه‌زننده‌ترین ابزارها و سلاح‌ها را به کار گیرد تا طرف مقابل خود را شکست دهد. از جمله این سلاح‌ها، سلاح‌های هسته‌ای، شیمیایی و میکروبی بوده است. سلاح‌های شیمیایی موادی هستند که می‌توانند با دلیل قدرت سمیت بالای آنها نوعاً فاقد کاربرد غیرنظامی هستند و از طریق مواد شیمیایی اعم از گاز، مایع یا جلدات، اثرات مستقیم سمی بر بشر، حیوانات و گیاهان می‌گذارند. این مواد به صورت گاز، بخار، جامد و مایع پخش شده و از طریق دستگاه تنفسی، گوارشی و پوست به بدن وارد می‌شوند.

هنگام استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی و مخصوصا سلاح‌های شیمیایی با وقوع یک بحران تمام‌عیار در سطح جامعه مواجه خواهیم بود. آحاد جامعه در شرایط بحران در شرایط استرس‌زایی قرار داشته و احساس غرق‌شدگی دارند در جنگ‌هایی که سلاح‌های شیمیایی به کار می‌رود آسیب‌های ناشی از استرس روان‌شناختی بیش از هر چیز دیگر خواهد بود. فقدان هویت و امنیت، روح شایعه، برانگیختگی‌های هیجانی و اشکال در تمرکز از جمله نشانه‌های روان‌شناختی هستند که در بحران شیمیایی قابل‌پیش‌بینی‌اند.

سردهشت را می‌توان نخستین شهر قربانی جنگ‌افزارهای شیمیایی بعد از جنگ جهانی اول دانست. اوج خباثت رژیم عراق و مظلومیت مردم ایران، بمباران شیمیایی سردهشت بود که تا آن روز در تاریخ جهان سابقه نداشت. این شهر در ساعت ۴:۱۵ بعدازظهر روز هفت تیر سال ۱۳۶۴ در حالی که جنگ تحمیلی در اوج خود بود توسط رژیم بعث عراق در چهار نقطه پر از داحم شعله به‌وسیله گاز ناتوان‌کننده خردل (سولفور موستارد) یا عامل تل‌اثر(زا) بمباران شیمیایی شد و اولین شهر مسکونی بود که بعد از تصویب کنواسیون‌های خلع سلاح‌های شیمیایی آماج این حملات قرار گرفته؛ فجیع‌ترین و وحشتناک‌ترین تهاجم از این نوع که منجر به کشته‌شدن عده بسیاری از مردم غیرنظامی شد. جمهوری اسلامی ایران این تهاجم را غیرآسانی اعلام کرد و شهر سردهشت را نخستین شهر جنگ‌افزارهای شیمیایی در جهان بعد از بمباران هسته‌ای هیروشیما نامید. از شهر ۱۲هزارنفری سردهشت طبق آمار رسمی ۸۰۲۵ نفر مصدوم شیمیایی شدند و آمار شهیدان ۱۳۰ نفر بود که ۲۲ نفر آنها در همان دقایق اولیه شهید شدند. تاریخ، هیچ‌گاه مظلومیت

سردهشت را فراموش نخواهد کرد. ایجاد اختلال در نظام و سلامت خانواده در تمامی ابعاد، عدم رضایت زن‌شویی، ترس، عدم سلامت روانی، اضطراب و تنش، افسردگی، اشتغال فکری در خواب و بیداری، فراموشی، پرخاشگری، بدبینی، تصور منفی از خود، عدم کنترل رفتار، کاهش تعاملات اجتماعی، انزوای اجتماعی و ناامیدی به زندگی تنها بخشی از مشکلات بازماندگانی است که از دردهای طولانی و وخیم و عذاب‌اند. همچنین بازماندگان بمباران شیمیایی به بیماری‌های روانی، پوستی و مغزی بسیار خطرناک مبتلا هستند و تعداد بیماران سرطانی زیاد است. بیشتر تحقیقات انجام شده در رابطه با بمباران شیمیایی سردهشت مربوط به عوارض اولیه و مستقیم (جنبه‌های جسمانی) بوده است، که از دردهای طولانی و وخیم و ثانویه و غیرمستقیم (روانی – اجتماعی) این پیامدها پرداخته است که این عوارض ثانویه روز به روز تشدید می‌شود و هر روز شهیدی دیگر خواهیم داشت.

در سردهشت و باوجود کمک‌های جمهوری اسلامی، مصدومان هنوز با مشکلات زیادی مواجه‌اند. وجود صدها مصدوم این فاجعه که تاکنون شناسایی نشده و از حقوق خود محروم مانده‌اند، این روزها موضوعی است که توجه مسئولان را جذب کرده تا مشکل را حل کنند. تمامی آن افرادی که مجروح شده‌اند و هنوز از جراحات خود رنج می‌برند، با کمبود دارو، امکانات و نیروهای تخصصی پزشکی مواجه‌اند. وضعیت به قدری وخیم است که گفته می‌شود هر مجروح تنها در ۴۰۰تاییه معاینه می‌شود و نیز ۹۴درصد مجروحان مجروح از حقوق خود هستند.

پیشنهاد می‌شود که به منظور کاهش پیامدهای ناشی از بمباران شیمیایی به تنوین برنامه‌های منظم و دقیق از قبیل کمک به رشد مهارت‌های سازگارانه، آموزش مهارت‌های زندگی، رشد عزت‌نفس، افزایش سازگاری زناشویی، مشاوره شغلی، مشاوره فردی و گروهی برای آسیب‌دیدگان شیمیایی پرداخته شود، تا درک واقعیت‌های نسبت به مسايل و مشکلات زندگی داشته باشند. همچنین حمایت‌های روانی، اجتماعی، عاطفی و بنیاد شهید و امور ایثارگران درخصوص خانواده‌های آسیب‌دیدگان تقویت شده و برنامه‌هایی متناسب با نیازهای آنها تدارک دیده شود. همچنین مراکز مشاوره و مدارس شاهد، تقویت شده و مراکز دیگری از طریق بنیاد شهید و امور ایثارگران با به‌کارگیری افراد متخصص برای فرزندان آسیب‌دیدگان شیمیایی، در این رابطه به وجود آید.

■*کارشناس ارشد مشاوره

سرزمین

مدیر انجمن «دفاع از حقوق مصدومان شیمیایی سردهشت» خبر داد:

پایان داروی رایگان برای جانبازان شیمیایی

■ **کلینیک مصدومان شیمیایی به جای متخصص میزبان پزشک خانواده است**

آمنه شیرافکن

سردهشتی بیشتر از آن است که بتوانیم خدمات‌رسانی کنیم، در نظر بگیرید که سردهشت همین حالا حدود ۱۰ هزار مصدوم شیمیایی دارد و این افراد باید داروهای مورد نیازشان را به طور آزاد از داروخانه‌ها تهیه کنند. در حالی که سال‌های گذشته همین دارو به شکل رایگان تامین می‌شد.

■ **وضعیت آب‌وهوایی و ورود گردوغبار تا چه میزان بر زندگی جانبازان شیمیایی تأثیرگذار بوده؟**

گردوغبار به هر قشری که شوخی داشته باشد با مصدوم شیمیایی شوخی ندارد. گرد و غباری که شما در تهران تنفس می‌کنید هزاران بار کم‌رنگ‌تر و کم‌تأثیرتر از آن چیزی است که شهروندان سردهشتی این روزها در دم و بازدم هر لحظه‌شان فرو می‌دهند. ریه‌های آسیب‌دیده مصدومان سردهشت توان تنفس این آب و هوای آلوده را ندارد اما دریغ از اندک توجه، دریغ از اینکه ماسک یا امکان خاصی برای آنها در نظر گرفته شود. در روزهایی که وضعیت ورود ریزگردها حد می‌شود، جانبازان شیمیایی که وضعیت وخیم‌تری دارند به راحتی نمی‌توانند خودشان را به اورژانس برسانند چراکه نزدیک‌ترین محل درمان در هفت کیلومتری شهر قرار گرفته که متأسفانه فاقد خدمات‌رسانی تخصصی بخش ریه است و جانباز برای درمان نهایی باید خود را به مرکز استان آذربایجان غربی برسانند. مرکز درمانی سردهشت هم تنها دکتر متخصص داخلی دارد که این پزشک اطلاعی از وضعیت ریه جانبازان شیمیایی سردهشت ندارد.

■ **در این زمینه از فرماندار و دیگر مسئولان شهری سوالی را مطرح کرده‌اید؟**

بله، فرماندار سردهشت اعلام کرده که مهار ریزگردها

تخصص ما نیست و این مشکل باید از سوی سازمان محیط‌زیست برطرف شود.

■ **آیا این گردوغبار منجر به حاد شدن وضعیت تنفسی و سلامت مصدومان شیمیایی شده؟**

بیمارستان سردهشت ۶۴ تخت‌خوابی است و وقتی در روزهای حاد آلودگی هوا به آنجا می‌رفتیم، واقعا مسئولان از پذیرش بسیاری از افراد ناتوان بودند. یعنی بیمارستان، یعنی ۱۲۰ هم‌این ظرفیت بود، یعنی ۱۲۰ هم پذیرش داشت اما خیلی‌ها پشت در می‌ماندند. بیمارستان سردهشت توان پاسخگویی به

جانبازان شیمیایی را ندارد.

■ **بالاخره بر سر آمار مصدومان شیمیایی توافق میان شما و بنیاد شهید صورت گرفت؟**

بنیاد شهید آمار جانبازان شیمیایی را ۱۴۰۰ نفر اعلام کرده اما دستکم آمار ما نشان می‌دهد که بین هشت تا

۱۰ هزار نفر از سردهشتی‌ها مصدوم شیمیایی‌اند. چنانچه در

روز هفت تیر سال ۶۶ نزدیک به ۱۲ هزار نفر در شهر حاضر

بودند که البته برخی‌شان امروز فوت کرده‌اند.

■ **ماجرای خنثی کردن بمب‌های پنهان‌مانده در سردهشت به کجا رسید. آیا احتمال می‌رود باز هم بمبی**

خنثی‌نشده از زیر خانه‌ای در شهر کشف شود؟

احتمال این امر بعید نیست. کارشناسان خارجی که

برای خنثی کردن و بازدید از محل کشف بمب شیمیایی خنثی‌نشده به سردهشت آمده بودند، ادعان داشتند که احتمال می‌رود بمب‌های خنثی‌نشده دیگری نیز در شهر وجود داشته باشد. اما متأسفانه با گذشت دو سال از کشف آن بمب و خنثی کردن آن، هیچ کارشناسی برای مطالعه و بررسی وضعیت بمب‌های احتمالی

به اینجا نیامده، شما فکر کنید اگر خدای نکرده، بمبی خنثی‌نشده امروز در شهر منفرج شود باید دوباره تعداد زیادی مصدوم شیمیایی به آمارمان اضافه کنیم.

■ **راهبان نور امسال برای نخستین بار راهی مناطق روم‌زین در شمال غرب کشور شده‌اند. فکر می‌کنید آمدن دانش آموزان می‌تواند چه تأثیری در معرفی همه**

آن مسایلی داشته باشد که به گفته شما به فراموشی سپرده شده؟

ببینید آمدن اردوهای راهبان نور در گام نخست این

جانبازان شیمیایی

از گرد و غبار رنج می‌برند

■ **ایستنا، خرداد ۹۱:** «حسینی» نماینده قمرشیرین، گیلانغرب و سرپل ذهاب در مجلس شورای اسلامی گفت: هزاران جانباز شیمیایی در استان کردستان داریم که از آلودگی‌هایی که ریزگردها ایجاد کرده‌اند به شدت رنج می‌برند، همچنین این موضوع، مشکلات جدی برای مردم استان ایجاد کرده و باید برای آن چاره‌اندیشی شود.

امکانات حمایتی از

جانبازان شیمیایی استاندارد نیست

■ **سینا، ۱۱ اردیبهشت ۹۱:** «علی‌زنجانی حسنلویی» نماینده مردم نقده و اشنویه در مجلس شورای اسلامی، با تأکید بر وضعیت مناسب مصدومان شیمیایی در کشور، گفت: «هم‌اکنون حمایت‌های مطلوبی از این افراد صورت می‌گیرد اما با توجه به مشکلات زیاد این افراد هنوز امکانات به سطح عالی و استاندارد نرسیده است.» این نماینده مجلس هشتم ادامه داد: «مسئولان وزارت خارجه باید برای تسریع در احقاق حقوق این افراد، برنامه‌ریزی جامع را انجام دهند.» زنجانی‌حسنلویی با اشاره

به تصویب قانون شناسایی و حمایت از مصدومان شیمیایی در ۲۶ خرداد ۸۹ به عنوان اولین قانون حمایت از مصدومان شیمیایی در مجلس شورای اسلامی افزود: «متأسفانه از حدود دو سال پیش تاکنون این قانون از سوی دولت ابلاغ نشده و مسکوت مانده است. بر اساس تبصره‌های ۲ و ۳ و ۴ قانون شناسایی و حمایت از مصدومان شیمیایی باید افزون‌بر ایجاد بانک اطلاعاتی، تحقیقات علمی و پژوهشی مربوطه صورت گرفته و حمایت‌های

مالی، حقوقی، دیپلماتیک و فنی جهت پیگیری حقوق جانبازان صورت گیرد.» بر اساس ماده ۱ قانون شناسایی و حمایت از مصدومان شیمیایی، بنیاد شهید و امور ایثارگران که در این قانون به اختصار بنیاد نامیده می‌شود، موظف است با همکاری نیروهای مسلح اقدامات لازم را به منظور شناسایی و تشخیص مصدومان شیمیایی، معمول دارد و برای مناطق بمباران‌شده هر ۹ ماه یکبار کمیسیونی تحت عنوان «کمیسیون پزشکی تشخیص مصدومان شیمیایی» تشکیل دهد.

وضعیت حاد

۳۰۰ جانباز شیمیایی در تهران

■ **اندیشه‌ها، ۸ فروردین ۹۱:** ابوالقاسم بابائیان رییس بنیاد شهید و امور ایثارگران تهران بزرگ‌با حضور در جلسه شورای شهر تهران، گزارشی از وضعیت جانبازان و مصدومان شیمیایی جنگ تحمیلی ارایه می‌کرد پس از ارایه آمار و ارقامی از تعداد و ترکیب جانبازان تهرانی گفت: ۳۰۰ نفر از جانبازان شیمیایی تهرانی وضعیت حاد دارند که داروهای خارجی مصرف می‌کنند، ولی متأسفانه بنیاد شهید قادر به تامین داروهای آنان به طور کامل نیست.

رییس بنیاد تهران درباره آمار جانبازان شیمیایی خاطرنشان کرد: تعداد جانبازان شیمیایی ۴۰۰درصد به بالا، یکپهزارو ۴۹۳ نفر و جانبازان شیمیایی که دارای بیماری‌های دیگر از قبیل قطع عضو، اعصاب و روان و... نیز حدود سه هزار نفر هستند که از این تعداد ۳۰۰ نفر وضعیت حاد دارند و داروهای خارجی مصرف می‌کنند، ولی متأسفانه بنیاد شهید قادر به تامین داروهای آنان به طور کامل نیست.

افزایش ۷۰درصدی

قیمت داروهای جانبازان شیمیایی

■ **فراز، ۱۸ بهمن ۹۰:** نرخ داروهای مورد نیاز جانبازان شیمیایی افزایش ۷۰درصدی داشته است. این در حالی است که براساس قانون برنامه پنجم توسعه دیگر بنیاد شهید تامین‌کننده پارانۀ داروهای مورد نیاز جانبازان نیست و باید سازمان‌های دولتی جانبازان زیرمجموعه خود را حمایت کنند. بر این اساس گفته می‌شود اسبری «سبری تاید» که در سال ۸۹ قیمت حدود ۴۲هزار تومان داشت حالا به ۷۵ هزار تومان رسیده است. همچنین قیمت اسبری اسپریوا که در سال ۷۹ حدود ۷۰هزار تومان بود به ۱۵۵ هزار تومان رسیده است. گفتنی است یک جانباز شیمیایی در مدت یک‌ماه ممکن است یک تا سه بار مجبور به خرید اسبری شود که با توجه به افزایش قیمت‌ها و حذف پارانۀ بنیاد شهید مشکلات مالی برای تهیه داروها به وجود آمده است.

۵۰هزار جانباز شیمیایی

تحت پوشش خدمات بنیادجانبازان

■ **فارس، فرودین ۹۱:** معاون بهداشت و درمان بنیاد شهید و امور ایثارگران با بیان اینکه طی دو سال گذشته ۱۴ هزار جانباز شیمیایی شناسایی شدند، گفت: در حال حاضر ۵۰ هزار جانباز شیمیایی در کشور داریم. حسن عراقی‌زاده با بیان اینکه تعدادی از جانبازان شیمیایی برای تشکیل پرونده مراجعه نکردند و برخی نیز مدارک کامل جانبازی را نداشتند، اظهار داشت: تعداد جانبازان شیمیایی بیش از این مقدار است. عراقی‌زاده ادامه داد: تنها در سال ۸۴ و ۸۵، برای حدود ۱۴ هزار جانباز شیمیایی پرونده تشکیل شده است، ضمن آنکه از بعد از جنگ تا سال ۸۵، ۱۵۸ جانباز شیمیایی شهید شدند. وی تعداد جانبازان شیمیایی سردهشت را یک هزار و ۳۲۴ نفر ذکر کرد و گفت: از این تعداد ۸۲۷ نفر مرد و ۴۷۷ نفر زن هستند.

از جنگ تا سال ۸۵، ۱۵۸ جانباز شیمیایی شهید شدند.

وی تعداد جانبازان شیمیایی سردهشت را یک هزار و ۳۲۴ نفر ذکر کرد و گفت: از این تعداد ۸۲۷ نفر مرد و ۴۷۷ نفر زن هستند.